

Nə deyirdi "Molla Nəsrəddin"?..

"Molla Nəsrəddin": -Milleti doğru yola tək yazmaqla deyil, həm də karikaturalarla dəvət edirdik.

Jurnalın rəngarəng çıxmاسında, bəzən şəkillərin, karikaturaların sənki "dil açıb" dənişmasında rəssamlar - Əzim Əzimzadə, Oskar Şmerlinq, İosif Rotterin böyük əməkleri olmuşdur. Birinci nömrəmizin üz qabığında həmvətənlərimizi yatmış vəziyyətdə göstərən bir rəsm çəkdirib dərc etmişdik. Bununla da ümumi amalımızı, məqsədimizi ortaya qoymuşduq. Onları oyandırıb söylədiklərimizə qu-laq asmaqlarını xahiş edirdik. Çünkü "Molla Nəsrəddin"i Azərbaycan xalqının min illərdən bəri davam edib gələn dərdləri çox düşündürdü. Bu dərdlər içərisində dini fanatizm daha dəhşətli idi. O dövrün cəmiyyətində dini əldə rəhbər tutub bundan yaranan ruhanilərə hər addımda rast gəlinirdi. Onların sayı sənki yağışdan sonra çıxan göbələklər kimi gündən-günə artırdı.

Dinin mahiyyətini bilməyənlərə, bundan sui-istifadə edib camaatın malını tar-mar edənlərə, onları mövhümata sürükleyib elmən, təhsildən yayındırınlara, azadlığı, intibahı din pərdəsi altında kəsib-doğrayanlara qarşı "Molla Nəsrəddin" üşyan edib deyirdi: - "Əvvələn, mən molla ola-ola müsəlman qardaşımı vəz edən vaxt deyirəm: Bir Allaha sitayış edin, bir də Peyğəmbərə və imamlara itaət edin. Amma siz deyirsiniz: Allaha da sitayış edin, Peyğəmbərə də, imamlara da, mollalara da, dərvişlərə də, ilan oynadanlara da, fala baxan, tas quran, dua yazan, cadükün, həmzad, əcinnə, kəlilə, dimnə, şeytan, div, mərrix, sərrix, tərrix, amax, saşan, küflə qurdu, miğmiğ, mozalan - buların cümləsinə sitayış edin!

...Mən də mollayam, siz də molla. Amma mən müsəlman qardaşlara deyirəm: ey müsəlmanlar, gözünüüzü açınız, mənə baxınız; amma siz mollalar deyirsiniz: ey müsəlmanlar, gözünüüzü yumanuz, mənə baxınız.

...Mən də mollayam, siz də mallasız. Amma bir balaca təfəvüdü budur ki, mən heç olmasa bir parça qalın kağız üstüne bir neçə nağıl-nuğul yazıb ilan-qurbağa şəkli çəkirem ki, oğul-uşaq şəkillərə baxıb gülsünlər və nökerlər kağızını alışqı edib, asanlıq ilə ocağı yandırınlar... Siz mollalar deyirsiniz:

Səs salma, yatanlar ayılar, qoy hələ yatsın!

Yatmışları razı deyiləm kimsə oyatsın.

Tək-tək ayılan varsa da haqq dadıma çatsın!

Mən salım olum, cümlə cahan batsa da batsın!

Millət necə tarac olur-olsun, nə işim var?

Düşmənlərə möhtac olur olsun, nə işim var?"

Nə deyirdi ki, "Molla Nəsrəddin"? "Məscidlərimiz"də "Din"lə, "Dindarlıq"la məşğul olan dırnaqarası mollaların "Din və millət"in başına açdığı oyunlardan danişirdi. "Oruc yeyənlərin və oruc tutanların hesabı"ndan "Orucu batıl eləyən şəyər"ədək açıb tökürdü ortaya. Camaati yoldan çıxarıb günlərlə çöllən düzündə, günün altında yağış üçün "Müssəlla" ya vadar edənlərin fitnə-fırıldığını lağış qoyub gülürdü. "Ruzi-əşura"dan ta "Aşura oğruları"nın hərəkətlərinə dək xalqa bəyan edirdi. Küçələrdə zəncir vurub özünə zərər verən, "Baş yarmaq"la qanlarını axıdanlara üz tutub: "Bu gün Kərbəla meydanı Azərbaycandakı vətənpərvərlik meydanıdır. Hər kimin ürəyində bir cüzi din, namus, vətən hissi varsa, oranın qeydine qalmalıdır!" - deyirdi. Amma yene də nə fayda? "Molla Nəsrəddin" nəşrindən düz 20 il sonra "hələ ayılmayıb", - deyə hayqıranda, qonşunun "Kim ayılmayıb?" sualına "Hələ dəm alır", - dedi: "Ayılmayan həmin mənim milletimdir ki, iyirmi il bundan qabaq mən onu yuxuda qoymaqla gəldim".

Milli mətbuat 150:

Sizi deyib gəlmışəm, ey mənim müsəlman qardaşlarım!

"Molla Nəsrəddin" Allahsız deyildi

"Molla Nəsrəddin" Azərbaycanda milli satirik mətbuatın və tənqidi-realist ədəbiyyatın əsasını qoymuşdu. Mirzə Ələkbər Sabir, Məmməd Seid Ordubadi, Əbdürəhim bəy Haqverdiyev, Əli Nəzmi, Əliqulu Qəmküsər, Mirzəli Möcüz Şəbüstəri kimi görkəmlı sənətkarları öz ətrafında toplayan dərgi açıq söz söyləyirdi, düz yol göstərirdi. Yalani qamçılayırdı, haqsızlığı kəsirdi, ədalətsizliyə meydan oxuyurdu, firıldaqçılarla müharibə elan edirdi. Məqsəd dövrün ziyanlarının düşüncələrindəki Azərbaycanı görmək idi. Azərbaycan xalqını, millətini hər xalqdan, millətdən öndə görmək idi. Onları fanatizm, mövhümət girdabında yox, inkişaf, intibah yollarında görmək idi. Elə bütün bunlara görə de məlum qüvvələr Mirzə Cəlili dinsizliklə, "Molla Nəsrəddin"i Allahsızlıqla damğalamaq istəyirdilər. O necə Allahsız idi ki, ədəbiyyat aləmi ile tanışlığı böyük İslam şairi, dahi Məhəmməd Füzulinin əsərləri ilə başlamışdı? O necə Allahsız idi ki, "Molla Nəsrəddin" jurnalının adının "Allahsız" adı ilə əvəz-lənməsinə qəti şəkildə etiraz edib, "Allah olmayan yerde mən yoxam", - demişdi? O necə Allahsız idi ki, yaşadığı ev dəfələrlə axtarışlara məruz qalmışdı? Nə axtarırdılar, "Allahsızın" evində?

"Molla Nəsrəddin" bu və digər səbəblərdən də yeni dövrün sərt tənqid, qınaq və təqiblərinə məruz qaldı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradılmasında əvəzsiz xidmətləri olan, sovet dövrü kimi ağır rejimde təzyiqlər altında işini davam etdirib sözünü deyə bilən, milli şüuru formalaşdırın jurnal 1931-ci ildə öz əfəaliyyətini dayandırdı. 1932-ci ildə isə böyük mütəfəkkir-yazıcı Cəlil Məmmədquluzadə dənizini dayandırdı. Elə Mirzə Cəlilin jurnalın nəşrinin dayandırılmasından cəmi bir il sonra ölümünə səbəb ona qarşı haqsızlıqlar, səhv başa düşülməsi oldu. O, bu haqsızlıqla dözə bilmirdi. Hələ necə-neçə nəşr olunmamış gözəl əsərləri də var idi ki, hamisini yandırdı. Od onun əlləri, qəlbimi, yoxsa əsərlərimi yandırırdı, bunu hiss edən vardımı?..

...Bəli, tək Mirzə Cəlil deyil, Nəsimilər, Füzulilər, Nizamilər, Vaqiflər, Sabırlər - yüzlərə şair və yazarlarımızın əksəriyyəti dövründə düzgün başa düşülməyib. Çünkü Azərbaycan iştahasında olanlar xalqı, milləti əsrlərlə doğru yoldan döndərməyə çalışıb. Şükürələr olsun ki, əsərlərin mücadilə və mübarizəsi öz bəhrəsini verib, Azərbaycan müstəqil respublika olub. Dünyada tanınıb, inkişaf etmiş ölkələr sırasında yer alıb. Qızıl topraqın içərisində də öz parlaqlığını saxladığı kimi, Mirzə Cəlil kimiləri də xalq milli yaddaşının dəyər genofondunda saxlaya bilib. Onların hər biri qiymətini alıb, xalqın mənəvi ərsinə əvəzliyələr. Budur, Cəlil Məmmədquluzadə haqqında Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin dəyərli fikirləri: "Cəlil Məmmədquluzadə öz yaradıcılığı ilə, əsərləri ilə, publisistikası ilə, böyük mətbuatçılıq əfəaliyyəti ilə

ideya-sənət cəbbəxanasıdır. Mübariz ideyalarına və qətiyyətli mövqeyinə görə "Molla Nəsrəddin" jurnalı Azərbaycan xalqının istiqətli kitabına çevrilmişdir".

Kaş gələ, görə bilərdiniz

Xalqın savadlanması, maariflənməsi, cəmiyyətdə baş verən qarənlıq məqamların işləşməsi uğrunda uzun illər mübarizə aparın və 150 illik mətbuat tariximizdə özüne-məxsus yeri olan şəxsiyyətlərin hər biri, eləcə də Cəlil Məmmədquluzadə, kaş ki gəlib sizin qələmle becərdiyiniz, bizlərin isə qanla cürcərdiyiniz istiqlalımızı görə bilərdiniz. Kaş ki yaralarınıza mələhəm olacaq ana dili haqqında qanunlarımıza tanış ola, ana diliనe ucaldılan abidələrimizi görə bilərdiniz. Həmfikirlerinizi, nəşri olunan çoxsayılı qəzet və jurnalları, onlara verilən söz, mətbuat azadlığını görə bilərdiniz. Şəhər, qəsəbə, kəndlərimizdə uşaqların oxuduqları məktəbləri, respublikamızdakı ali məktəblərdə, xarici ölkələrdə təhsil alan gənclərimizi, gəncliyimizin intellektual səviyyəsini görə bilərdiniz. Kaş ki ölkəmizdəki dini tolerantlığı, sizin yaralı yeriniz olan Aşura günlərində qanvermə aksiyalarının xalqın neçə-neçə övladına həyat verdiyini görərdiniz. Kaş ki görə bilərdiniz: əsryarım öncəkindən çox fərqli əsryarım sonrəni

Mətanət Məmmədova